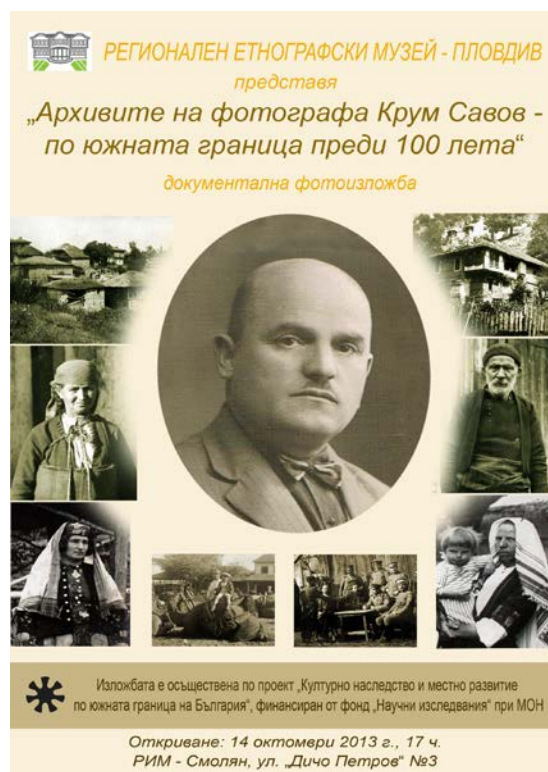

Фотографиите на Крум Савов – живописен разказ за живота през първите десетилетия на ХХ век

„Архивите на фотографа Крум Савов - по южната граница преди 100 лета –“ е темата на гостуващата документална фотоизложба на Регионалния етнографски музей – Пловдив. Експозицията включва 100 едроразмерни уникални кадри на Крум Савов (1882 - 1949), правени в южните български земи. Фотографиите носят духа на един несъществуващ вече свят от първите десетилетия на ХХ век, а образите на хората и съграденото от тях, на пейзажи и селищни панорами се възприемат с вълнение. Изложбата ще бъде открита от директора на Регионалния етнографски музей в Пловдив доц.д-р Ангел Янков на 14 октомври от 17 часа в залите на Регионалния исторически музей „Стою Шишков“ - Смолян като една от проявите, посветени на 101-та годишнина от Балканската война и Освобождението на Смолян.

Във фонда на Регионалния етнографски музей – Пловдив се съхраняват над 1000 броя едроразмерни снимки, направени по поръчка на основоположника на музея – големия родоповед Стою Шишков. Всички тези кадри, пожълтели от времето, са заснети от един от пионерите на фотографията в Родопите Крум Савов Келпетков (1882 – 1949).

Животът отрано калява неговия дух – едва шестгодишен Крум Савов остава пълен сирак, а на 15 години тръгва от родното Устово за София, където започва работа като слуга в книжарницата на Т. Чипев. Там за пръв път се сблъсква с фотографията и се заражда неговият интерес към тази професия. Посъветван от Стою Шишков – негов братовчед и настойник, младежът постъпва в Картографския институт, където изучава задълбочено изкуството на фотографията и копирането. През 1901 година съдбата се намесва и предопределя по-нататъшния му път. След успешно положен изпит младият Савов решава да изпробва късмета си и взема билет от лотарията. Той му донася голяма за онова време печалба от 100 златни български лева, с които предприемчивият младеж си поръчва фотоапарат „от странство“.

През следващата 1902 година Крум Савов открива в Чепеларе собствено фотографско ателие – първото в Родопите. Най-напред той трябва да се пребори с предразсъдъците, защото първите му клиенти „со страхом се кадроваха“ и после да се наложи като професионалист в тази нова област. Но само след година ателието се оказва тясно за търсеция му дух. Задянал на гръб фотоапарата, заедно със Стою Шишков той предприема първия си научен поход из Родопите. Крум Савов става носител на новия тип разчупена или външна фотография. С безпогрешен усет той успява да улови характерното за всеки обект, независимо дали снима природни картини, стари и нови градежи, делничното или празничното в живота.

Този професионализъм вижда не само неговият покровител, но и журито на Световните фотографски изложения в Лиеж, Белгия (1905) и в Лондон (1907). Там младият родопски фотограф печели със снимките си удивлението на специалистите като и двата пъти е отличен с диплом и сребърен медал.

По време на Балканската и Първата световна война Крум Савов е мобилизиран и служи като военен фотограф и картограф към 21-ви Средногорски пехотен полк. Той снима моменти от военните действия, разрушенията от войната, както и изгледи от Кавала, Ксанти, Гюмюрджина, Филипи, Порто Лагос, Марония и други. С войската фотографът стига на изток до Сароския залив край Булаир, а на запад – до манастира „Св. Наум“ на Охридското езеро.

След 1912 година премества дома и ателието си в Станимака (Асеновград), където остава до края на живота си - 1949 година. През годините той неотлъчно съпровожда Стою Шишков в неговите експедиции и документираща на фотографски плаки видяното. Работи по поръчка за различни институции, списания или частни лица.

Крум Савов не е обикновен фотограф, а творец. Неговите снимки са ценен материал както за историята на фотографското изкуство у нас, така и за бита, душевността и културата на населението от Родопите и Тракия, разделено от новите политически граници. Обективът му запечатва красиви природни пейзажи, самобитни архитектурни композиции, старинни народни празници и обичаи или местата на значими исторически събития. Така фотографът изгражда цяла мрежа от важни обекти на културното наследство. Много от тях се намират от двете страни на нашата южна граница. Както картините на някои художници са отражение на времето, така и фотографиите на Крум Савов са живописен разказ за живота на хората през първите десетилетия на ХХ век. Днес, един век по-късно, се надяваме границата да остане само географско понятие, което да свързва, а не да разделя хората от двете ѝ страни.